

Varhaiskasvatuksen opettajia koskevat työaikamääräykset

1

Varhaiskasvatuksen opettajia koskevat työaikamääräykset

VIRKA- JA TYÖEHTOSOPIMUKSISSA on sovittu työaikaa koskevista erityismääräyksistä, joilla halutaan turvata opetus-työhön tarvittava suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöaika eli ns. sak-työaika. Suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyö on lapsiryhmän ulkopuolista työtä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen kuuluvat päiväkodin johtajan, varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtehtäviin.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa myös moniammatillisen tiimityön johtamisesta sekä sen kehittämisestä, dokumentoinnista ja arvioinnista. Näille kaikille tehtäville pitää antaa riittävästi aikaa. Kaikki työtehtävät pitää ehtiä tehdä työaikana.

Pedagogisen suunnittelun sekä arviointi- ja kehittämistehtävien määrä on varhaiskasvatuslain velvoitteiden myötä selkeästi lisääntynyt.

*Kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajalla.
(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet)*

*Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta päiväkodeissa vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö.
(Varhaiskasvatuslaki)*

*Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.
(Varhaiskasvatuslaki)*

*Lapsen tuen aikaisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.
(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet)*

Työaikaa suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyölle

Työaikamääräysten mukaisesti päiväkodin johtajien, varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien viikkotyöaika on 38 tuntia 45 minuuttia. Yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimuksessa viikkotyöaika on 38 tuntia 50 minuuttia.

Työvuoroluetteloa suunniteltaessa pitää varata kulloinkin riittävä aika lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun, arviointi- ja kehittämistehtäviin sekä esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen.

Päiväkodin johtaja vastaa työaikasuunnittelusta. Hyvällä suunnittelulla johtaja varmistaa päiväkodin toiminnan ja saktöajan toteutumisen.

Opettajan suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöhön kuuluu muun muassa

- ▶ lapsiryhmän varhaiskasvatus- ja esiopetustoiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä
- ▶ oppimisympäristön suunnittelua, arviointia ja kehittämistä
- ▶ lasten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatimista sekä huoltajien tapaamisiin valmistautumista
- ▶ lasten suunnitelmien arviointia ja kehittämistä suhteessa toteutettuun varhaiskasvatustoimintaan
- ▶ omien ja työyhteisön pedagogisten valintojen jatkuvaa arviointia ja kehittämistä.

Näihin lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin tulee varata noin 13 % työajasta (sak-työaikaa), joka on noin 5 tuntia viikossa. Osa-aikatyössä sak-työaikaa on samassa suhteessa kuin työaika on täydestä työajasta.

Osa työajasta voidaan tehdä esimiehen ohjeen mukaan työpaikan ulkopuolella.

Tämän lisäksi on varattava kulloinkin riittävä työaika lasten vanhempien tapaamisiin, moniammatilliseen tiimityöhön sekä asiantuntijayhteistyöhön.

Sak-työaikaan ei kuulu:

► **Moniammatillinen yhteistyö:** päiväkodin sisäinen yhteistyö, jota tehdään oman henkilökunnan kesken, kuten esimerkiksi tiimi- ja henkilöstöpalaverit.

► **Asiantuntijayhteistyö:** monialainen yhteistyö, jota tehdään eri sektoreiden välillä, kuten esimerkiksi opetustoimen, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kanssa.

► **Lasten vanhempien tapaamiset:** keskustelut vanhempien kanssa (esim. vasu-keskustelut), vanhempainillat, juhlat ym. tapahtumat.

► Koko henkilöstöä koskevat **palaverit sekä kehittämis- ja koulutustilaisuudet.**

KT Kuntatyönantajat ohje 20.4.2018

→ kt.fi/sopimukset/ohjeet/kvtes/erityismaarays-lastentarhanopettajan-tyoaika

Varhaiskasvatuksen opettajan työ tehdään päiväkodin esimiehen ohjeiden mukaan joko työpaikalla tai sen ulkopuolella. Mikäli työpaikalla tehdään suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehäviä, työnantajan tulee huolehtia siitä, että työtila ja työvälineet ovat asianmukaiset.

Kun suunnitellaan lapsiryhmän opetukseen ja kasvatukseen osallistuvan päiväkodin johtajan työajan käyttöä, pitää eri suunnittelutehtäviin tarvittavan ajan lisäksi varata päiväkodin johtamiseen ja esimiestyöhön tarvittava aika.

Yksityisten päiväkotien työaikamääräykset poikkeavat hieman sanamuodoltaan kunnan sopimuksesta, mutta ovat tarkoitukseltaan samanlaiset. Myös yksityisissä päiväkodeissa on varattava noin 5 tuntia viikossa sak-työaika. Varhaiskasvatuksen opettaja tekee suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehäviä pääosin yksilötyönä. Vain pieni osa sak-työajasta voidaan tehdä tiimityönä. Osa työajasta voidaan tehdä esimiehen ohjeen mukaan työpaikan ulkopuolella samoin kuin kunnallisissa päiväkodeissa kunnan sopimusmääräysten mukaan.

Ylimääräiset vapaapäivät

Päiväkodin johtajille, varhaiskasvatuksen opettajille ja varhaiskasvatuksen erityisopettajille annetaan vuosittain 5 ylimääräistä vapaapäivää. Vapaapäiviä kertyy yksi päivä kutakin kahta täyttä lomanmääräytymiskuukautta kohden, kuitenkin enintään 5 vapaapäivää vuodessa. Virantoimitus- ja työssäolopäivien veroisiksi päiviksi lasketaan myös vuosilomapäivät, mutta muita poissaoloja näiksi päiviksi ei lasketa.

Ylimääräiset vapaapäivät kertyvät osaaikatyötä tekeväälle viranhaltijalle/työntekijälle samassa suhteessa kuin hänen työaikansa on täydestä työajasta.

Työnantaja päättää ylimääräisten vapaapäivien antamisajankohdan työntekijän/viranhaltijan esityksen perusteella. Esitysten tulee olla tiedossa hyvissä ajoin, jotta vapaapäivät ehditään merkitä työvuoroluetteloon. Vapaapäivien hakeminen ja myöntäminen täytyy pystyä todentamaan ja käytännön pitää olla työyhteisön tiedossa.

Työnantajan tulee huolehtia siitä, että vapaat tulevat annetuiksi. Toistaisesti voimassa olevassa palvelussuhteessa vapaa annetaan yleensä ansaintajakson jälkeen, mutta vapaita voidaan antaa myös heti, kun ne on ansaittu.

Mikäli vapaapäiviä annetaan ennen ansaintajakson päättymistä, niitä voidaan antaa enintään siihen saakka ansaittu määrä. Vapaapäivät voidaan antaa yhdessä tai useammassa erässä.

Mikäli työntekijä/viranhaltija sairastuu ennen työvuoroluetteloon merkittyä vapaapäivää, hänellä on oikeus pyytää vapaapäivän siirtoa toiseen ajankohtaan. Kun työntekijä sairastuu vapaapäivänään, seuraavat sairausaikaan sisältyvät vapaapäivät voidaan pyynnöstä siirtää.

Ylimääräisten vapaapäivien antamis- menettelyä koskevat määräykset poikkeavat vuosilomien vastaavista määräyksistä. Esimerkiksi palvelussuhteen päättyessä saamatta jääneistä vapaapäivistä ei makseta rahakorvausta. Määräaikaisen palvelussuhteen päättyminen on työnantajan tiedossa, joten työnantajan pitää huolehtia siitä, että vapaat tulevat annetuiksi palvelussuhteen aikana.

Työaikamääräyksiä ei sovelleta epäpäteviin

Päiväkodin johtajien, varhaiskasvatuk- sen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien työaikaa koskevia erityismääräyksiä sovelletaan vain kel- poisuusehdot täyttäviin viranhaltijoihin ja työntekijöihin.

Työaikaa koskevia erityismääräyksiä ei sovelleta epäpäteviin sijaisiin eikä lastenhoitajiin.

Opettajien ylimääräiset vapaapäivät on neuvoteltu vuosikymmeniä sitten korvaukseksi pidemmän kesäloman menetyksestä.

→ [kt.fi/sopimukset/ukk/kvtes/lasten-
tarhanopettajan-ves-paivan-siirtyminen-
sairastuminen](https://kt.fi/sopimukset/ukk/kvtes/lasten-tarhanopettajan-ves-paivan-siirtyminen-sairastuminen)

2

Työaikamääräysten soveltaminen

PÄIVÄKODIN JOHTAJAN, varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan työaikaa koskevista erityismääräyksistä pitää olla työnantajan laatimat soveltamisohjeet. Nämä ohjeet tulee laatia yhdessä varhaiskasvatuksen opettajia edustavan luottamusmiehen kanssa. Ohjeisiin tulee sisällyttää opettajan työajan käytön periaatteet sekä käytännöt ja menettelytavat työviikkoa ja koko toimintavuoden aikana.

Varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan työajan käytöstä sovitaan päiväkodin johtajan tai muun lähiesimiehen kanssa. Päiväkodin johtaja pystyy oman yksikkönsä työaikasuunnittelussa huomioimaan parhaiten opettajien erilaiset työskentelytavat, lasten tarpeet ja niiden huomioon ottamisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla sekä päiväkodin työtilaresurssit.

Päiväkodin johtaja käsittelee varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien työajan käyttöä koskevat ohjeet päiväkodin tai varhaiskasvatusyksikön henkilöstön kanssa. Toiminnan suunnittelun yhteydessä on tärkeää luoda suuntaviivat lapsiryhmän ulkopuoliselle työskentelylle koko toimintavuoden ajaksi. Koko työyhteisön on hyvä tietää työajan käytön pelisäännöt myös silloin, kun työtä tehdään työpaikan ulkopuolella.

Työvuoroluettelo on lakisääteinen

Työvuoroluettelo on virallinen asiakirja, jonka tekemistä edellyttävät sekä työaikalaki että virka- ja työehtosopimus. Se on työnantajan työnjohdollinen määräys työn tekemisestä ja siitä käyvät ilmi työajan alkamis- ja päättymisajankohdat. Työvuoroluetteloa laadittaessa opettajalle tulee varata kulloinkin riittävä aika lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin.

Vastuukysymysten vuoksi on oltava myös selvillä, milloin työtehtäviä tehdään työpaikan ulkopuolella. Kaikki työajaksi luettava työ pitää laskea mukaan toteutuneeseen työaikaan, ja opettajan kotona tai muualla työpaikan ulkopuolella tekemän työn tulee näkyä työvuoroluettelossa. Työvuoroluettelon toteutumaosioon tulee merkitä työn todelliset alkamis- ja päättymisajankohdat siten, että siitä näkyy selkeästi kaikki tehty työ.

Työajan käytöstä sovitaan esimiehen kanssa

Työaikoihin liittyviä kysymyksiä tulee käsitellä yhteistoiminnassa henkilöstön kanssa. Työyhteisössä pitää aina toimintakauden alkaessa keskustella myös varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien työajan käyttöön, kouluskäytäntöihin ja työaikajärjestelyihin liittyvistä periaatteista niin, että ne ovat koko henkilökunnan tiedossa.

Sopimusmääräysten mukaan lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin pitää olla varattuna kulloinkin riittävä aika. Varhaiskasvatuksen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöt ovat lakisääteisiä tehtäviä ja laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan tae. Laadukkaan esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen takaa se, että toiminta rakennetaan lapsiryhmän ja yksittäisen lapsen tarpeista lähtien. Tämä edellyttää sitä, että työaika on voitava käyttää suunnitteluun ja arviointiin päivittäin.

Sopimusmääräysten mukaan työpaikan ulkopuolella tehtävästä työajasta sovitaan lähiesimiehen kanssa. Päiväkodin johtaja määrittelee päiväkodin henkilöstön työtehtävät toiminnan tarpeista lähtien ja huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen suunnittelutehtäviin jää riittävästi aikaa. Samalla päiväkodin johtajan pitää huolehtia henkilöstöresurssien riittävyydestä ja järkevästä käytöstä.

Työaika määräysten sopimismahdollisuus ei koskaan tarkoita sitä, että päiväkodin johtaja voisi määrätä työajan käytöstä sopimusmääräysten vastaisesti.

Kun sovitaan opettajan työajan käytöstä, on hyvä käydä keskustelua ainakin seuraavista asioista:

- ▶ Mihin päivään ja kellonaikaan sak-työaika suunnitellaan työvuoroluetteloon ja miten se merkitään toteutumaan?
- ▶ Miten sak-työaika käytetään talon ulkopuolella?
- ▶ Miten turvataan työrauha opettajan sak-työajalle?
- ▶ Jos työvuoroluetteloon suunniteltu sak-työaika ei toteudu, miten asia käsitellään päiväkodin johtajan kanssa, jotta tekemättä jääneelle suunnittelutehtävälle varataan toinen aika ja noin 13 %:n työaika toteutuu?
- ▶ Millä perusteilla sak-tehtäviin tarvittava aika voi vaihdella toimintavuoden aikana?
- ▶ Millä perusteilla varhaiskasvatuksen opettajien välillä voi olla eroja sak-työajan toteuttamisessa ja määrässä?
- ▶ Miten päiväkodin toimintakulttuuri ja rakenteet tukevat varhaiskasvatuksen suunnittelua, arviointia ja kehittämistä?
- ▶ Miten suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen jatkuva periaate toteutuu?
- ▶ Miten varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen osaaminen saadaan parhaiten hyödyntämään lasta ja lapsiryhmää sekä työtyömiin kehittämistä?

Henkilöstöresurssia pitää käyttää järkevästi

Henkilöstöresurssien riittävydestä ja järkevästä käytöstä huolehtiminen tarkoittaa, että työvuorot suunnitellaan etukäteen siten, että varhaiskasvatuksen opettajan ja erityisopettajan pedagoginen asiantuntemus tulee parhaalla mahdollisella tavalla hyödynnetyksi. Työajan suunnittelussa pitää ottaa huomioon myös lapsiryhmän tarpeista ja rakenteesta johtuvat seikat, kuten riittävä henkilökunnan määrä.

Päiväkodin johtaja on vastuussa siitä, että varhaiskasvatusasetuksen 1 §:n mukainen kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä toimivan henkilöstön määrä lasta kohden toteutuu kaikkina toimintapäivinä. Asetuksen määräyksistä voidaan poiketa vain, jos lapsia ei ole paikalla jatkuvasti yhtäjaksoisesti enempää kuin kokonaissuhdeluku edellyttää.

Henkilökunnan etukäteen tiedettyihin poissaoloihin tulee varautua sijaisjärjestylin jo työaikasuunnittelussa. Yllättäviin poissaoloihin tulee varautua riittävällä varahenkilöresurssilla.

Kun opettaja tekee suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviä lapsiryhmän ulkopuolella, hän ei voi samanaikaisesti olla vastuussa lapsiryhmästä. Tästä syystä voi olla tarkoituksenmukaisinta sijoittaa sak-työajan tehtävät ennen tai jälkeen lapsiryhmässä tehtävää työaika.

Päiväkodin johtajan ja varajohtajan kaikkiin työtehtäviin riittävästi työaika

Päiväkodin johtajan ensisijainen tehtävä on johtaa päiväkodin toimintaa ja vastata toimintakulttuurin kehittämisestä. Tämä edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet).

Pedagogiikan johtamiseen tulee varata kulloinkin riittävä aika. Lapsiryhmän opetukseen ja kasvatukseen osallistuvalla päiväkodin johtajalle, varajohtajalle tai vastaavassa asemassa olevalle opettajalle tulee työajan käytön suunnittelussa ottaa huomioon päiväkodin johtamiseen ja esimiestyöhön tarvittava aika sekä suunnitteluun, arviointiin, kehittämiseen ja yhteistyöhön tarvittava aika.

Päiväkodin johtaja sopii työaikansa käytöstä oman esimiehensä kanssa. Tällöin on syytä pitää huolta siitä, että johtajan kaikkiin työtehtäviin varataan riittävästi työaika.

Virka- ja työehtosopimusta noudatettava myös kesällä

Virka- ja työehtosopimuksissa ei mainita käsitettä kesätyöaika. Varhaiskasvatuksen opettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja päiväkodin johtajien työaika koskevat erityismääräykset ovat voimassa kesälläkin. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa noudatetaan myös kesällä. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta pedagogiikan toteuttamisesta ja kehittämisestä myös kesäaikana.

Kesätoiminnassa suunnittelun tarve saat-
taa jopa lisääntyä, kun päivystysaikoina eri päiväkodeista kerätään yhteen toisilleen vierasta henkilökuntaa ja lapsia. Jotta varhaiskasvatus saadaan toteutettua laadukkaasti, päiväkodin johtajan pitää huolehtia, että varhaiskasvatuksen opettajalla ja erityisopettajalla on kesälläkin riittävästi (noin 13 %) työaika varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

Kesällä pitää varata aikaa myös yhteistyötehtäviin, sillä syksyllä aloittavat lapset käyvät vanhempiansa kanssa tutustumassa uuteen päiväkotiin etukäteen.

3

Ohjeet ongelmatilanteisiin

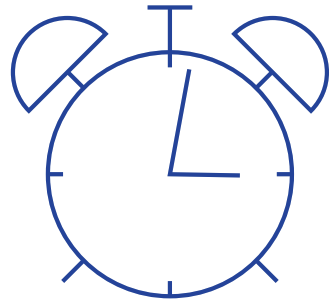
JOS VIIKKOTYÖAIKASI kuluu pääosin työhön lapsiryhmässä, työaikaasi ei ole jaettu oikein kaikkien työtehtäviesi mukaisesti. Lapsiryhmän ulkopuolisiin varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin pitää varata virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti noin 13 % viikkotyöajasta eli kulloinkin riittävästi aikaa. Tämän lisäksi pitää varata riittävästi työaikaa vanhempien tapaamisiin, oman työtiimin palavereihin ja asiantuntijayhteistyöhön.

① **Keskustele** ensin asiasta oman esimiehesi kanssa.

② **Valmistaudu** keskustelussa perustelemaan työajan tarpeesi työtehtäviesi johtuvilla syillä. Varhaiskasvatuksen opettajana tai erityisopettajana olet asiantuntija oman työaikasi käytön arvioinnissa.

Suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöajan määrään vaikuttavat mm:

- ▶ työtiimin rakenne
- ▶ lapsiryhmän koko, monimuotoisuus, ikärakenne ja lasten tuen tarve
- ▶ esiopetussuunnitelman tai varhaiskasvatussuunnitelman sisältämät velvoitteet
- ▶ vanhempien ja muiden yhteistyötahojen määrä.

Ellei keskustelu johda toivottuun tulokseen:

③ **Ole yhteydessä** paikalliseen luottamusmieheen. Luottamusmies auttaa keskustelussa esimiehen kanssa.

④ **Luottamusmies** voi myös tarvittaessa tulla **mukaan palaveriin**, jossa sovitaan työajan käytöstä virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

Esimiehellä on työnjohdollinen oikeus määrätä virkaan ja toimeen liittyvät työtehtävät ja niihin käytettävä työaika. Työaikakäytännöissä pitää kuitenkin aina noudattaa virka- ja työehtosopimusten määräyksiä.

OAJ:n paikallinen yhdistys ja luottamusmiehet ovat tarvittaessa aina yksittäisen jäsenen tukena, jos sopimusmääräysten soveltamisessa on ongelmia. Työajan käyttöön liittyvät asiat kuuluvat yhteistoimintamenettelyn piiriin.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Postiosoite: PL 20

00521 Helsinki

www.oaj.fi

OAJ on somessa – liity seuraan!

facebook.com/oajry

twitter.com/oajry

instagram.com/oajry

youtube.com/oajvideot